

بررسی تطبیقی ویژگی‌های برنامه درسی موسسات آموزش عالی از راه دور کشورهای ایران، انگلستان و هند

احمد آقازاده^۱

قدسی احقر^۲

رضا فضلعلی‌زاده^۳

تاریخ دریافت: ۹۱/۶/۴

تاریخ پذیرش: ۹۱/۸/۳

چکیده

هدف این پژوهش شناسایی و مقایسه ویژگی‌های برنامه درسی آموزش عالی از راه دور در کشورهای انگلستان هند و ایران بوده است در این پژوهش شباهت‌ها و تفاوت‌های ویژگی‌های برنامه درسی موسسات آموزش عالی از راه دور در کشورهای مذکور به منظور بهبود بخشیدن نظام آموزش از راه دور در ایران بررسی و مقایسه شده است. براین اساس نوع مطالعه این پژوهش تطبیقی-توصیفی و روش آن توصیفی تشریحی مبتنی بر تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای، مطابق روش و مراحل چهارگانه بردی می‌باشد. اطلاعات مورد نیاز آن برای پاسخگویی به پرسش‌ها از طریق اسناد و مدارک کتابخانه‌ای و گزارش‌های تحقیقی و جستجو در شبکه جهانی اینترنت مرتبط و سایت‌های وزارت تحقیقات و آموزش عالی کشورهای مورد مطالعه گردآوری شده است مهمترین نتایج بدست آمده نشان داده است که استفاده از تجربیات کشورهای موفق و بومی سازی آن و ترسیم چشم انداز آموزش عالی از راه دور به دلیل بالا بردن قدرت انتخاب فراگیران، ارتقای جامعیت و ابتکار عمل و توان اثرگذاری نظام آموزش از راه دور در کشورمان به ضرورت رویکرد تلفیقی در تکنیکها و روشهای آموزش از راه دور و همچنین توجه به اصول و رویکردهای اساسی این نظام که دانشجو محوری و تأکید بر تفاوت‌های فردی در طراحی آموزشی دارد

کلید واژه‌ها: آموزش از راه دور-تطبیق-موسسات آموزش عالی-برنامه درسی

۱. استاد دانشگاه علامه طباطبایی/ aghazadeh@atu.ac.ir

۲. دانشیار پژوهشکده تعلیم و تربیت/ ahghar2004@yahoo.com

۳. پژوهشگر و مدرس دانشگاه کارشناس ارشد آموزش و پرورش تطبیقی

مقدمه

صنعتی شدن جوامع و پیشرفت روزافزون علم و تکنولوژی و عدم تکافوی سیستم‌های سنتی آموزشی ابتدا در جوامع پیشرفته و سپس در جوامع دیگر برای پاسخ دادن به نیازهای اقتصادی و اجتماعی جامعه نوین مطرح شده است و با توجه به ظرفیت اندک سیستم‌های آموزشی سنتی که تنها قشر محدودی از آموزش عالی بهره‌مند می‌شوند و نیز عدم توزیع عادلانه امکانات و رشد جمعیت، تحولات اساسی در سیستم آموزش عالی ایجاد گردید که بدین‌سان دانشگاه‌های باز (از راه دور) پدیدار شد (ترابی، ۱۳۷۵، ص ۴) و همچنین از آنجایی که لزوم آموزش فراگیر همگانی از راه دور در جهت دسترسی عده زیادی از افراد به آموزش عالی برای به روز شدن اطلاعات تخصصی و کسب مهارت‌ها در انجام امور اجتماعی و صنعتی امری ملموس گردیده است ضرورت انجام مطالعات و پژوهش‌های تطبیقی در خصوص آموزش عالی از راه دور کشورهای دارای سابقه و تجربه بیشتر در این زمینه از بدیهیات می‌باشد (ترابی، ۱۳۷۵، ص ۱۰) در این راستا به بیان مختصر، عواملی که منجر به دگرگونی و پیشرفت نظام‌های آموزشی در سطح جهانی و افزایش انتظارات افراد و جوامع از این نظام شده است را به شرح ذیل می‌توان دسته بندی کرد:

اولین عامل، فناوری اطلاعات می‌باشد که انتقال داده‌ها را تسریع کرده و پل ارتباطی محکمی بین افراد در نقاط مختلف دنیا ایجاد نموده و دهکده جهانی مک لوهان را غنیمت بخشیده و محملی بنام اینترنت و محیطی تحت عنوان وب (WEB) را به جامعه معرفی کرده، که انواع مشکلات موجود در راه ارتباطات را بر چیده و ایده‌های غیر ممکن افراد را ممکن ساخته است.

دومین عامل، پدیده‌ای به نام انفجار اطلاعات است که سیل عظیمی از اطلاعات را به یاری فناوری اطلاعات به خانه‌ها، محل کار، دانشگاه‌ها، مدارس، کلاس درس، و حتی کیف و چمدان‌های پژوهشگران و عامه مردم گسیل داشت و خود انقلاب عظیمی را در نحوه ارسال و وجوب تغییر جدی در عالم مدیریت، گزینش اطلاعات و استفاده بهینه از آن را موجب شده است.

سومین عامل، مشغله‌های فکری زیاد است که ره آورد رواج زندگی شهر نشینی و پدیدار شدن جوامع صنعتی می‌باشد. لذا افراد بایستی فعالیت‌های روزمره شان را به گونه‌ای تنظیم نمایند تا از یک سو پاسخگوی مراجعان باشند، با سایر افراد ارتباط اجتماعی خود را حفظ کرده، در زمینه تخصص خود تحقیق نموده و از سوی دیگر خود را با قافله پیشرفت‌های زمان

هماهنگ شوند و بدین منظور زمانی را باید به اعتلای سطح علمی و رفع نیازهایشان در این راستا اختصاص دهند.

چهارمین عامل، رواج نشر الکترونیکی به عنوان پدیده اجتناب ناپذیر رشد فناوری اطلاعات است با توجه به مواردی که ذکر شده، جایگزینی نشر الکترونیکی با نشر سنتی (یعنی به صورت مکتوب) بیش از پیش احساس می شود که هم از لحاظ اجتماعی، اقتصادی، ارتباطی و تسهیلاتی دسترسی، ذخیره، ارجاع، توزیع و اشاعه و هم از لحاظ تولید و انتشار به مراتب آسان تر و سهل الوصول تر از شیوه های سنتی است.

پنجمین عامل، اهمیت یافتن ارتباطات دو جانبه و چند جانبه می باشد که عامل مهمی در پیشبرد اهداف بوده و حتی سنگ بنای تفکر ایجاد شبکه های ارتباطی و اطلاع رسانی به تبع آن نوع جدیدی از مدارس، دانشگاهها و مؤسسات آموزشی است، که تدریجاً جایگزین نوع سنتی مراکز آموزشی خواهد شد.

عوامل ذکر شده، بیانگر تحولی بنیادین و اساسی در روند تکامل نگرشهای تربیتی، الگوهای تدریس رسانه های آموزشی و ابزارهای ارتباطی شده وفاق جدیدی به روی آموزش گشوده که، «آموزش از راه دور»^۱ نامیده می شود به نحوی که سخن از تغییر مسیر آموزشی از یاددهی به یادگیری را به میان آورده است (لوزیم گویا، ۱۹۹۶) و شکل جدیدی از محیط های یادگیری تعاملی، خلاق و فعال را ایجاد نموده است. بنابراین همه افراد قادر خواهند بود در هر کجا و هر زمان به اطلاعات مورد نیاز خود دست یابند. در دو دهه آخر قرن ۲۰ با پیشرفت فناوری و قابلیت های رایانه و ایجاد شبکه ها و سایر رسانه های دیداری و شنیداری تعاملی، مفهوم آموزش به نحوی خاص مطرح شد و صفت راه دور را به شکلی دیگر برای ادامه راه برگزید و تحت عناوین آموزش مجازی^۲، آموزش الکترونیکی^۳، آموزش مبتنی بر فن آوری^۴، آموزش مبتنی بر وب^۵ یا به عرصه اجتماع نهاد. در این مفاهیم، کلمه از راه دور بیشتر ناظر بر بعد فیزیکی است که مساله مسافت و دوری از محل تحصیل را تحت الشعاع قرار می دهد (بروکرید، ۱۹۸۰). در این تحقیق سعی شده ویژگی عمده آموزش عالی از راه دور کشورهای ایران، انگلستان و هند

1. Distance education
2. Gouveia
3. virtual Education
4. E- learning
5. IT- based Educatin
6. Web – based Education
7. Borkreied

فصلنامه علمی - پژوهشی

۷۷

بررسی تطبیقی
ویژگی های برنامه...

مورد بررسی قرار گیرد و امید است نتایج آن در بهبود کیفی و کمی دانشگاه از راه دور ایران مثر ثمر بوده و ما را در پیشبرد اهداف نظام آموزش باز از راه دور یاری نماید.

نظام آموزش از راه دور، که بدنبال احساس نیاز و تمایل فراگیران جهت دسترسی غیر حضوری به مطالب درسی، محدودیت زمانی، مکانی و مشکلات حضور اجباری و به موقع در کلاسهای درس به وجود آمد؛ که با پیشرفت فناوری اطلاعات و کاربرد آن در امر آموزش، بعد دیگری از این نوع آموزش مطرح شد، که با اوج گیری استفاده از شبکه‌های کامپیوتری به ویژه شبکه جهانی اینترنت و وب جهانی WWW^۱ که تسهیلات ویژه‌ای در این زمینه بوجود آورده است، منجر شد و این نظام آموزشی در سطح جهان از اهمیت بسیاری برخوردار شود. با صنعتی تر شدن جوامع، پیشرفت روز افزون علم و تکنولوژی و پیدایش شاخه‌های جدید علم، ابتدا در جوامع پیشرفته و سپس در جوامع دیگر ملموس شد برای پاسخ دادن به نیازهای اقتصادی، اجتماعی جامعه نوین می‌بایست تحول اساسی در سیستم آموزش ایجاد می‌گردید. کسب مهارت در انجام امور اجتماعی و صنعتی پیشرفته مهمترین دلیل برای برپایی سیستم نوین بود. جامعه اقتصادی جدید، روز آمد بودن اطلاعات تخصصی و همگامی با تکنولوژی جدید را می‌طلبد و در نتیجه لزوم آموزش فراگیر و همگانی امری ملموس گردید (ترابی، ۱۳۷۵، ص ۴ به نقل از خوشرو، ۱۳۸۳)

ظرفیت اندک این سیستمها در ابعاد مختلف سبب می‌شود که تنها قشر محدودی از افراد بتوانند از امکانات تحصیلی بهره‌مند شوند و عده زیادی از دسترسی به آموزش عالی محروم گردند و توانها و استعدادهاى زیادی به هرز رود. ایده آموزش از راه دور به‌عنوان یک پدیده صنعتی و پیشرفته در سال ۱۹۷۱ توسط اتوپیترز پروانده شده و بدین سان بود که از اواخر دهه ۵۰ برنامه ریزان آموزش به آموزش باز جلب شد.

یکی از علل پیدایش نظام آموزش از راه دور را باید در نارسائیهای موجود در نظام آموزش سنتی یا حضوری جستجو کرد. زیرا ضوابط و مقررات آموزش نظام اخیر مانع از ورود تعداد کثیری از افراد مستعد به دانشگاه می‌شود و امکان ادامه تحصیل برای همیشه از آنان سلب می‌گردد به طور خلاصه که در آن علاوه بر اینکه جریان یادگیری مطلوب و آسان سازی شده به یادگیرنده به‌عنوان فردی مستقل مسئول یادگیری‌های خود نگریسته می‌شود. همان‌طور که می‌دانیم در کشورهای مختلف جهان و سطوح بین‌المللی برای آموزش عالی ۴ هدف منظور شده است که عبارتند از: ایفای نقش مهمتر در تحقق اهداف اجتماعی مربوط به برابری فرصتهای آموزش عالی

1. World wide web

عرضه آموزش عالی متناسب با ویژگی‌ها، انگیزه‌ها، انتظارات، تحصیلات و تواناییهای افراد تسهیل فرآیند یادگیری مستمر^۱ برعهده گرفتن نقش مؤثری در شناخت مسائل عمده جامعه در سطح ملی منطقه‌ای و محلی و مشارکت در حل آنها (ابراهیم زاده، ۱۳۷۱، ص ۱۴۳)

اگر در ماهیت هر یک از هدف‌های مذکور دقت شود به خوبی خواهیم یافت که نظام آموزش از راه دور یکی از ابزارهای و وسایل کارآمد و مؤثر برای رسیدن به هدف‌های بالاست. احمد آقا زاه هدف از تاسیس دانشگاه‌های از راه دور را این گونه بیان می‌کند:

الف) توسعه نظام آموزش عالی به گونه مؤثر و با شیوه‌های جدید و علمی تا بتوانند گروه کثیری از علاقه مندان به تحصیل را زیر پوشش قرار دهند.

ب) فراهم کردن فرصت آموزش عالی برای گروهی از افراد شاغل و زنان خانه دار که به دلایلی نمی‌توانند در دانشگاه‌های عادی و سنتی حضور به هم رسانند.

ج) برقراری فضای علمی و آموزش در داخل خانه و در قلمرو حرفه‌ای و شغلی افراد چه در شهر و چه در روستا (آقازاده، ۱۳۸۱، ص ۸۳)

از جمله کشورهای در حال توسعه که نام آموزش از راه دور در دانشگاه‌های آنها گسترش زیادی داشته است ایران می‌باشد که ابتدا با ایجاد دانشگاه ابوریحان، دانشگاه آزاد اسلامی ایران و سپس با شکل‌دهی دانشگاه پیام نور به ارائه آموزش از راه دور در اکثر نقاط کشور پرداخته است. اما مسلم است که دانشگاه باز ایران در مقابل دانشگاه‌های از راه دور کشورهای اروپایی و بعضی از کشورهای آسیایی در آغاز راه است و استفاده از تجربیات و دستاوردهای موفق در ارائه آموزش از راه دور و به کارگیری آن تجربیات در صورت هماهنگی با شرایط فرهنگی بسیار ضروری است.

بنابراین ضروری است در دهه نخست تحقیقات گسترده‌ای صورت گیرد تا نارسائی‌ها و مشکلات مشخص شود و امکانات لازم جهت اصلاح و بهبود کمی و کیفی آموزش از راه دور ایران فراهم آید.

در این تحقیق با توجه به اهداف مطالعات تطبیقی نظام‌های آموزشی مندرج در فرهنگنامه آموزش و پرورش تطبیقی، اهداف ذیل مد نظر خواهد بود:

شناخت فعالیت‌های انجام شده در نقاط دیگر که توانائی کمک اصلاح و پیشبرد ما را دارد، توصیف، تفسیر و تبیین علل وجودی، تفاوت‌ها و تشابهات نظام آموزشی در زمینه‌های مختلف، و ارزیابی نتایج مشهود و غیر مشهود نظام‌های آموزش و پرورش.

شناخت اصول کلی و عوامل موثر در نتایج آموزش و پرورش (سرکارآرانی، ۱۳۸۲، ص ۵۳) پژوهشگر قصد دارد که آموزش عالی از راه در انگلستان (دانشگاه باز)^۱ دانشگاه از راه دور هند^۲ و ایران (دانشگاه پیام نور)^۳ را در کلیه اهداف و روش‌های آموزشی بررسی نماید و ضمن تطبیق آن با دانشگاه پیام نور ایران به بررسی استفاده از پیشرفت‌هایی که نصیب آنها شده جهت وضع آموزشی عالی از راه دور کشور خودمان را فراهم آورد. همچنین استفاده بهینه از رسانه‌های اطلاعاتی و ارتباطی در زمینه آموزش و ایجاد انعطاف در نظام آموزشی به ویژه نظام آموزش عالی به منظور فراهم نمودن فرصت‌های آموزشی بیشتر برای کلیه اقشار جامعه و ارتقاء آگاهی‌های افراد جامعه و تفوق بر محدودیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی که مانع رشد و توسعه کشور در تمامی ابعاد می‌شود ضرورت استفاده از شیوه‌های نوین آموزشی را ایجاب می‌نماید.

نظام آموزش از راه دور به دلیل ویژگی‌های ساختاری خود، توان توسعه سریع کمی و کیفی را در زمان‌ها و مکان‌های مختلف و همچنین در سطوح مختلف آموزش (ابتدایی تا عالی) را دارد. از این رو گسترش آموزش و همگانی و مردمی کردن آن در همه سطوح به ویژه آموزش عالی با رویکرد به نظام آموزش از راه دور مورد توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آموزشی در کشورهای مختلف می‌باشد. امروزه حتی در میان کشورهای جهان سوم کمتر کشوری را می‌توان یافت که به نوعی از آموزش از راه دور برای تامین برخی از مقاصد و اهداف آموزشی و پرورشی خود استفاده نکند در کشورهای پیشرفته، این نظام آموزشی بیشتر در خدمت کسانی است که به دلایلی نمی‌خواهند یا نمی‌توانند از آموزش سنتی تمام وقت برخوردار شوند ولی در کشورهای جهان سوم این نظام بخشی از پیکره آموزش کشور است و در حقیقت همان کارکرد نظام سنتی را با شیوه‌های جدید و صنعتی دارد. استدلال دست اندرکاران این نظام آموزشی این است که آموزش از راه دور می‌تواند نوعی انعطاف پذیر و واقع بینانه از آموزش عالی را که برای رفع نیاز همه طبقات مردم ضروری است بدون محدودیت زمانی و مکانی فراهم آورد (ابراهیم زاده، ۱۳۸۲).

امروزه، تحت تاثیر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در فرایند یادگیری، ساختار و شالوده یادگیری تغییر یافته است. این امر فقط در ارتباط مستقیم با تغییر در نقش یاددهنده و یادگیرنده محدود نخواهد شد، این تحولات چهره مؤسسات آموزشی (از ابتدایی تا عالی)، ساختارهای آموزشی، الگوهای رفتاری درون نظام آموزشی و حتی محتوای آموزشی را تغییر خواهند داد

1. open university
2. distance Education
3. PayamnoorUniversity

تا از توان بالقوه‌ای که فناوری اطلاعات و ارتباطات به منظور بهبود فرایند یادگیری فراهم می‌نماید، سود جوید. همگام شدن با این تغییرات و تحولات با توجه به نیازهای مطرح شده در زمینه آموزش به ویژه آموزش عالی اجتناب ناپذیر می‌باشد.

به همین منظور، از یک سو نیازمند به برنامه ریزی دقیق آموزشی در سطوح مختلف تحصیلاتی، و از سوی دیگر ملزم به آماده سازی زمینه و زیر ساخت‌های جامعه در راستای این گونه تغییرات و تحولات می‌باشیم. این دو امر میسر نخواهد شد مگر اینکه تحقیقات وسیع و گسترده‌ای در زمینه استفاده از این روش نوین و بهینه آموزشی صورت گیرد.

بنابراین مواردی چون، پاسخگویی به تقاضای روز افزون تحصیل که ناشی از افزایش بی رویه جمعیت در سال‌های اخیر می‌باشد، افزایش تقاضا به منظور دسترسی برابر و آزاد به آموزش (از ابتدایی تا عالی) در سراسر کشور، اداره حجم زیادی از اطلاعات با استفاده از فناوری‌های موجود، تغییر پارادایم‌های آموزشی و طراحی راهبردهای یادگیری اثر بخش در فرایند یادگیری و یاددهی و همچنین استفاده بهینه از رسانه‌های اطلاعاتی و ارتباطی در زمینه آموزش و ایجاد انعطاف در نظام آموزشی به ویژه نظام آموزش عالی به منظور فراهم نمودن فرصت‌های آموزشی بیشتر برای کلیه اقشار جامعه و ارتقاء آگاهی‌های افراد جامعه و تفوق بر محدودیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی که مانع رشد و توسعه کشور در تمامی ابعاد می‌شود ضرورت استفاده از شیوه‌های نوین آموزشی را ایجاب می‌نماید.

دانشگاه مجازی پدیده‌ای نسبتاً جدید در تاریخ آموزش عالی است. پدیده‌ای که تاثیری شگرف بر نظام آموزش عالی خواهد داشت. در بسیاری از جوامع دانشگاه‌ها به اطلاعات جدید و فناوری‌های ارتباطات به‌عنوان وسیله‌ای که هم فرصت‌های یادگیری قابل انعطاف و هم دسترسی گسترده تر را عرضه می‌کند، می‌نگرد.

نیروی انسانی کارآمد مهم‌ترین عامل موفقیت در تحقیق اهداف مختلف یک کشور است یکی از راه کارهای مطمئن افزایش بهره وری و کارآمدی افراد و آموزش موثر و سازنده است و توسعه فرهنگی - اقتصادی و سیاسی آینده هر ملتی به سطح تحصیلات جامعه به‌عنوان یک مجموعه بستگی دارد. سطوح مختلف نظام آموزشی حلقه‌های مهم شکل‌دهی شخصیت و توانایی‌ها و عادات انسان هستند بنابراین میزان دسترسی به آموزش به ویژه آموزش عالی از جمله عوامل شکل‌گیری بینش‌های فکری، فرهنگی و اخلاقی یک جامعه محسوب می‌شود که یک از انواع آموزش که طی چند دهه اخیر صورت مختلفی از آن اجرا و آزمون شده است، آموزش باز از راه دور است (سرمدی، ۱۳۸۰، ص ۲۱)

تحولات دهه‌های اخیر در تعلیم و تربیت باعث شد که در اهداف، برنامه درسی و شیوه‌های

و پرورش و روان‌شناسی تربیتی از نظر اساتید و دانشجویان پیام‌نور استان اصفهان پژوهشگر نتیجه گرفت که از نظر اساتید و دانشجویان کتاب روان‌شناسی تربیتی از ویژگی‌های یک کتاب خودآموز برخوردار است و کتاب اصول و مبانی آموزش و پرورش یک کتاب خودآموز نیست در این زمینه پژوهشگر تفاوت معنی‌داری بین نظر اساتید و دانشجویان نسبت به دو کتاب مذکور به دست نیاورد و هر دو گروه مذکور نظر واحدی داشتند (اطفالشان، محمدرضا، ۱۳۷۳) در پژوهشی تحت عنوان مبانی نظری آموزش از راه دور به بررسی دگرگونی‌های آموزشی، آشنایی با برخی مفاهیم مرتبط با آموزش از راه دور، مبانی نظری آموزشی از راه دور و رسانه‌های آموزشی مثل کتب خودآموز، کلاس‌های رفع اشکال، رسانه‌های دیداری و شنیداری استفاده از آموزشگرهای کامپیوتری، استفاده از تلویزیون آموزشی و استفاده از تلفن که در آموزش از راه دور کاربرد فراوانی دارند پرداخته شده است سپس به مقایسه اثربخشی برنامه‌های آموزش از راه دور و آموزش حضوری پرداخته و نتیجه می‌گیرد که وجود کلاسهای حضوری هرچند به صورت محدود برای آموزش از راه دور ضروری است البته این امر به ویژه در کشورهایی که فن‌آوری کامپیوتر به اندازه کافی پیشرفت نکرده است صدق می‌کند. علاوه بر این عادت فراگیران به آموزش چهره به چهره نیز در گرایش آنان به این شیوه آموزش مؤثر است بنابراین برای اینکه دانشجویان در نظام آموزش از راه دور موفق باشند می‌بایست با شیوه مطالعه در این نظام آموزشی آشنا شوند (رضایی و خادمی، ۱۳۸۱).

در تحقیقی تحت عنوان بررسی نگرش دانشجویان منطقه ۵ دانشگاه پیام نور نسبت به اثربخشی برنامه‌های آموزش از راه دور که مشتمل بر استان‌های فارس، بوشهر و کهگیلویه و بویراحمد را با توجه به سن، جنس، رشته تحصیلی، مرکز آموزش، اشتغال، وضعیت تأهل و محل اقامت نسبت به اثربخشی برنامه‌های آموزش از راه دور مورد مطالعه قرار دادند. در این پژوهش با توجه به عوامل ذکر شده دیدگاه‌های متفاوت نسبت به کتاب‌های خودآموز، کلاس‌های حضوری رفع اشکال و مواردی از این نوع ابراز داشتند و در برخی موارد، بین نظر گروه‌های دانشجویی نسبت به اثربخشی برنامه‌های آموزشی تفاوت معنی‌داری مشاهده شده است ولی در مجموع، دانشجویان بین میزان آموخته‌های دانشجویان آموزش از راه دور و دانشجویان دانشگاه‌های سنتی، تفاوتی قائل نشده‌اند که ما در اینجا به برخی از نتایج این پژوهش گسترده اشاره می‌کنیم:

- ۱) دانشجویان دارای نمرات دانشگاهی بالاتر، در برابر تمام پرسش‌های تحقیقاتی مطرح شده نگرش مثبت‌تری ارائه داده‌اند با توجه به این نکته احتمالاً پیشینه تحصیلی این دانشجویان در پیشرفت تحصیلی آنان مؤثر بوده است.
- ۲) نگرش دانشجویان و به ویژه دانشجویان علوم پایه به کتاب‌های درسی خودآموز

چندان مساعد نبوده است. ۳) دانشجویان به کلاس‌های حضوری گرایش قابل توجهی نشان داده‌اند ۴) دانشجویان به کلاس‌های رفع اشکال فردی تمایل فراوان داشته‌اند. ۵) دانشجویان اگر چه نسبت به دانش و معلومات اساتید و مدرسین مراکز نگرش مثبتی داشته‌اند اما گروه قابل توجهی از آنها نسبت به توانایی‌های اساتید در حل مشکلات درسی دانشجویان، ابراز تردید کرده‌اند. ۶) دانشجویان علوم پایه تمایل بیشتری به برنامه‌های آموزشی مناسب‌تر ابراز داشته‌اند. (رضایی، محمدحسن، ۱۳۷۴).

تحقیقی تحت عنوان بررسی تطبیقی دانشگاه‌های از راه دور آلمان، ژاپن، تایلند، پاکستان و ایران توسط (ترابی محسن، ۱۳۷۵) انجام شده که نتایج پژوهش نشان می‌دهد که هدف از تأسیس دانشگاه‌های مذکور گسترش آموزش عالی برای افراد بیشتر و ایجاد امکانات آموزش برای کسانی که امکان دسترسی به آموزش عالی سنتی را ندارند ذکر شده است و در بخش روش‌های آموزش از انواع رسانه‌های آموزشی مثل بسته‌های آموزشی، نوارها صوتی و تصویری، تلفن آموزش و کامپیوتر و اینترنت بحث شده است.

تحقیقی تحت عنوان بررسی نظام آموزش از راه دور و امکان بهره‌گیری از آن در آموزش متوسطه کشور انجام شده که در این پژوهش روش تحقیق توصیفی و ابزار گردآوری اطلاعات پرسش‌نامه است که اجرای آموزش از راه دور در دوره متوسطه کشور را از ابعاد زیر مورد بررسی قرار داده است:

۱) کارآیی اقتصادی ۲) کارآیی رسانه‌ها ۳) از نظر اجتماعی ۴) از نظر میل به اهداف توسعه ملی ۵) از نظر رشد و تعالی شخصیتی یادگیرنده ۶) از نظر نوع مؤسسه آموزشی از راه دور نتایج این تحقیق حاکی از این است که ضرورت به کارگیری آموزشی از راه دور در کشور حس می‌شود و امکان اجرای آن در دوره متوسطه کشور وجود دارد. (فرمهبینی فراهانی، محسن، ۱۳۷۵)

در تحقیق دیگری تحت عنوان بررسی نظام آموزش از راه دور کشور آلمان غربی که صرفاً به آموزش از راه دور آلمان پرداخته شده و به موضوعاتی چون سیر تحول نظام آموزش از راه دور در آلمان، تشکیلات و نظام مدیریت دانشگاه، شیوه‌گزینش دانشجو، شیوه آموزش و تهیه مواد در نظام امتحانات و ارزشیابی، رشد و افزایش شمار دانشجویان، رسانه‌های مدرن آموزشی و سرانجام وضعیت مراکز و شعب مختلف آموزشی وابسته به دانشگاه آزاد مورد بحث قرار گرفته است (آقازاده، احمد ۱۳۶۸).

در پژوهشی که در معاونت پژوهشی دانشگاه اصفهان توسط زمانی ۱۳۸۱ انجام شده به بررسی تطبیقی نحوه تلفیق فناوری در برنامه درسی کشورهای پیشرفته جهان مانند امریکا،

کانادا، استرالیا، انگلیس و کشورهای در حال توسعه فیلیپین، چین و هند می‌پردازد به طوری کلی روش‌های زیر برای آموزش فناوری در این کشورها مطرح است:

(۱) تدریس فناوری به‌عنوان یک عنوان یا موضوع درسی مستقل و برنامه درسی دانشگاه‌های

باز و آموزش از راه دور، (۲) تلفیق فناوری و سایر درس‌ها، (۳) آموزش به کمک فناوری

در پژوهشی که در دفتر توسعه فناوری اطلاعات و در ارتباطات در آموزش و پرورش با عنوان

بررسی تطبیقی نظام آموزش از راه دور و متوسطه در کشورهای استرالیا، ایرلند و توسط (مقصودی

۱۳۸۲) انجام شده ضرورت آموزش از راه دور در استرالیا این‌گونه بیان شده است همه کودکان

دارای حقوق مسلم هستند که یکی از این حقوق دستیابی به آموزش و پرورش است این حق در

اعلامیه جهانی حقوق بشر نیز مورد تأکید قرار گرفته است از سوی دیگر والدین حق دارند نوع

آموزش را که فرزندانشان دریافت می‌کنند انتخاب کنند این حق نیز در اعلامیه حقوق بشر مورد

توجه قرار گرفته است در ایالت‌های مختلف استرالیا این حقوق را به قانون تبدیل کرده‌اند در نتیجه در

ضرورت مدارس از راه دور (شبکه آموزش مدارس گرامر) در این کشور به وجود آمد.

در تحقیقی که توسط حسن‌زاده (۱۳۸۱) انجام گرفته است، «امکان‌سنجی آموزش از راه

دور کتابداری و اطلاع‌رسانی از طریق اینترنت در ایران» در قالب سه مؤلفه امکانات و تجهیزات

گروه‌ها، سابقه دوره‌های از راه دور رشته کتابداری بحث و بررسی شده است. نتایج نشان داد

که بیش از ۵۰ درصد گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی شرایط و امکانات اولیه برای برگزاری

چنین دوره‌هایی را دارند در مقابل بیش از ۵۰ درصد اساتید تا به حال به این موضوع نپرداخته

و سابقه برگزاری چنین کلاس‌هایی را ندارند و نهایتاً بیش از ۹۱ درصد گروه‌های کتابداری

هیچ برنامه‌ای برای آینده، در مورد آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی از راه دور را ندارند.

در تحقیقی که توسط آرانی و مقدم (۱۳۸۲) تحت عنوان یادگیری مبتنی بر شبکه و

نوآوری در آموزش از راه دور انجام شده است به تأثیر فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات

در گسترش دوره‌های آموزش از راه دور پرداختند و نقش فرایند آموزش و یادگیری از راه

دور را با توجه به تغییرات فن‌آوری و دگرگونی‌های بازار آموزش عالی را مورد مطالعه قرار

داده‌اند و با بررسی ماهیت، اجتماعی و راهبردهای یادگیری از راه دور در عصر اطلاعات

و ارتباطات دنیای شبکه‌ای، اثربخشی آموزش از راه دور از جنبه‌های مختلف و به ویژه با

رویکرد اقتصادی و روش تحلیل هزینه و فایده، تجزیه و تحلیل می‌کند.

در پژوهشی که توسط مجتبی مقصودی (۱۳۸۲) تحت عنوان «بررسی تطبیقی نظام آموزش

از راه دور دوره متوسطه در کشورهای چین، تایلند، هندوستان، ژاپن، کانادا و استرالیا به منظور

ارائه الگوی طراحی نظام آموزش از راه دور در دوره متوسطه در ایران» به درخواست وزارت

آموزش و پرورش انجام شده است و دستاوردهای آن در این پژوهش نیز مورد استفاده قرار گرفته است. در این کشورها با استفاده از رسانه‌های چند گونه، تهیه متون درسی خودآموز برنامه‌های آموزشی رادیویی و تلویزیونی و کامپیوتری به ارائه شیوه‌ای نو در آموزش می‌پردازد همچنین از آنجا که هدف در هر برنامه و سیستم ارتباط تنگاتنگی با دیگر بخش‌های آن برنامه و سیستم دارد و در حقیقت چراغ راه هر برنامه‌ای است ضروری است که اهداف همیشه مورد بازنگری و تامل قرار گیرد داشتن این هدف موجب شده است که همواره از آخرین پیشرفت‌های تکنولوژی در امر آموزش استفاده کند.

کاتلین و همکارانش (۱۹۹۲) با مقایسه ۲ نوع آموزش حضوری و غیرحضوری به بررسی نگرش دانشجویان دانشگاه اوکلاهما نسبت با مقایسه شیوه‌های آموزشی خود پرداختند نتایج نشان داد که ۹۲ درصد از دانشجویان آموزشی از راه دور نسبت به شیوه آموزش خود رضایت نداشتند در عین حال مشخص شد که این نگرش نسبت به ابزار و رسانه‌ها بوده است.

تجزیه و تحلیل نگرش دانشجویان نشان داده که استفاده صرف از وسیله‌های شنیداری یکی از مشکلات دانشجویان در شیوه آموزش از راه دور است پژوهش نشان داد که در گروه آموزش غیرحضوری که از طریق راه دور آموزش می‌دیدند تعامل استاد و دانشجو به تعامل دانشجو با دانشجو تبدیل شد و دانشجویان اقدام به تشکیل گروه‌های مطالعاتی نمودند و همچنین در این تحقیق روشن شد که علی‌رغم نگرش دانشجویان این موضوع به اثربخشی یادگیری آنها تأثیری نداشت!

در تحقیق دیگری تحت عنوان کاربرد رایانه و اینترنت در آموزش تئوری‌ها و عملکردها و پایه‌های تحقیق پس از بیان یک چارچوب مفهومی در رابطه با آموزش از راه دور، رایانه و اینترنت به‌عنوان وجهی از آموزش مورد بررسی قرار گرفته و رابطه میان آموزش برخط و آموزش از راه دور مورد بحث قرار گرفته است^۳ (به نقل از منیره سهرابی ۱۳۸۳)

در مقاله‌ای که توسط ساندر^۴، (۱۹۹۶) تحت عنوان «آموزش از راه دور» اینترنت و شبکه جهان گستر» ابتدا تعاریفی از آموزش از راه دور بیان شده است و سپس فرایند و ماهیت اجتماعی آموزش از راه دور مورد بررسی قرار گرفته است و در پایان موارد زیر به‌عنوان استراتژیهای آموزش از راه دور بیان شده است.

1. (Kathleen-j.Haynes m. Dillonc. 1992)

2. online

3. Gary 2000

4. Sandra

- ۱- درک نقاط قوت و ضعف فناوری،
- ۲- فراهم آوردن آموزش فنی و تمایل به آموزش،
- ۳- برنامه‌ریزی برای نقایص فنی و اطمینان از دسترسی به حمایت‌های فنی،
- ۴- ترویج و پرورش مهارت‌های یادگیری برای یادگیری خود هدایت‌گر و انعکاس بحرانی،
- ۵- توسعه مهارت‌های مدیریت اطلاعات، برای کمک به فراگیران در انتخاب و ارزیابی بحرانی،
- ۶- استفاده از روش‌های ترکیبی مانند: ترکیب بحث از طریق پست الکترونیکی با روش‌های دیداری شنیداری برای ارتقای جو اجتماعی.
- ۷- ایجاد فعالیت‌های فراگیر محور برای کارهای فردی و گروهی که باعث افزایش تعامل می‌شوند. در مطالعه‌ای تحت عنوان «میزان اطمینان از کیفیت یادگیری وب محور در مؤسسه‌های آموزش از راه دور» که توسط یانگ^۱، (۲۰۰۰) انجام شده است، یادگیری وب محور را با یادگیری سنتی در موارد زیر مورد مقایسه قرار گرفته است: ۱- منبع اصلی اطلاعات، ۲- شکل اطلاعات، ۳- نوع تعامل، ۴- فضای تعاملی، ۵- تأکید آموزشی، ۶- اهداف در تحقیقی تحت عنوان «کاربرد رایانه و اینترنت در آموزش: تئوریا، عملکردها و پایه‌های تحقیق پس از بیان یک چارچوب مفهومی در رابطه با آموزش از راه دور، رایانه و اینترنت به‌عنوان وجه‌ای از آموزش مورد بررسی قرار گرفته است. در ادامه کاربرد رایانه و اینترنت در آموزش از راه دور مورد بررسی قرار گرفته و رابطه میان آموزش آنلاین و آموزش از راه دور مورد بحث قرار گرفته است. (گری^۲، ۲۰۰۰)
- در ادامه مواردی از آموزش وب محور در هنگ‌کنگ مورد بررسی قرار گرفته است و بیان شده که در دانشگاهها، پست الکترونیکی سرعت و حجم ارتباطات معلم - فراگیر را بهبود بخشیده است. در پایان این مقاله سه موضوع کلی در رابطه با یادگیری وب محور به صورت زیر بیان شده است:
- تصور دسترسی به تمام مؤسسه‌های آموزشی در زمینه آموزش از راه دور به خوبی روشن نیست، به نظر می‌رسد که فناوری نمی‌تواند جانشین فاکتورهای انسانی در آموزش‌های سطح بالا شود. فناوری تنها فاکتور برای اصلاح یادگیری نیست.
- محقق در این مقاله در جهت بررسی و تطبیق و تحلیل سوالات پژوهشی ذیل می‌باشد:
وضعیت جغرافیایی، اقتصادی، اجتماعی کشورهای ایران، انگلستان و هند چگونه است؟

1. yeung

2. Gray

اهداف، ساختار تشکیلاتی و فعالیت‌های مؤسسات آموزش عالی از راه دور کشورهای ایران، انگلستان و هند چگونه است؟ اشکال، مقاطع تحصیلی، برنامه درسی و نظام ارزشیابی مؤسسات آموزش عالی از راه دور در کشورهای ایران، انگلستان و هند چگونه است؟ وجه تشابه و تفاوت بین وضعیت جغرافیایی، اقتصادی، اجتماعی کشورهای ایران، انگلستان و هند کدام‌اند؟ وجه تشابه و تفاوت اهداف، ساختار تشکیلاتی و فعالیت‌های مؤسسات آموزش عالی از راه دور کشورهای ایران، انگلستان و هند کدام‌اند؟ وجه تشابه و تفاوت بین اشکال، مقاطع تحصیلی برنامه درسی و نظام ارزشیابی مؤسسات آموزش عالی از راه دور در کشورهای ایران انگلستان و هند کدام‌اند؟

روش‌شناسی

- ۱- جامعه مورد مطالعه: مؤسسات آموزش عالی از راه دور کشورهای انگلستان، هند و ایران است.
- ۲- شیوه نمونه‌گیری: روش نمونه‌گیری با استفاده از شیوه نمونه‌گیری تصادفی ساده از بین کشورهای در حال توسعه کشور ایران و هند و از بین کشورهای پیشرفته صنعتی انگلستان به حکم قرعه انتخاب گردید.
- ۳- ابزار اندازه‌گیری: بر اساس منابع دست اول، منابع دست دوم، نظریات علمی، تحقیقات انجام شده داخلی و خارجی، از طریق اینترنت، کتب علمی، اسناد، شواهد و مدارک موجود، اطلاعات بر اساس روش بروی، توصیف، طبقه‌بندی، تغییر، مقایسه طریق اصلی جمع‌آوری اطلاعات می‌باشد.
- ۴- روش پژوهش: توصیفی است زیرا محقق قصد دارد آنچه را که هست بدون دخالت و دخل و تصرف و استنتاج ذهنی و بر اساس روش بروی گزارش دهد. بروی در جریان مطالعه تطبیقی آموزش و پرورش چهار مرحله را مشخص کرده است که این مراحل عبارتند از:
الف: مرحله توصیف ب: مرحله تفسیر ج: مرحله همجواری د: مرحله مقایسه

تجزیه و تحلیل کیفی داده‌ها

۱. سوال اول:

وضعیت جغرافیایی، اقتصادی، اجتماعی کشورهای انگلستان، هند و ایران چگونه است؟

فصلنامه علمی-پژوهشی

دوره چهارم
شماره ۴
پاییز ۱۳۹۱

جدول شماره ۱

انگلستان	هند	ایران
<p>- از لحاظ جغرافیایی کشور جزیره کوچکی است بیش از ۲/۳ هزار کیلومتر وسعت دارد. آب و هوا اقیانوسی (سرد نیست) رطوبت بالا، جمعیت کشور حدود ۶۰/۰۰۰/۰۰۰ نفر، تراکم جمعیت در هر کیلومتر مربع ۸۲۸ نفر</p> <p>- انقلاب صنعتی چهره اقتصادی انگلیس را با اختراع صنعت نساجی تغییر داد. صنایع اتومبیل سازی، بانکداری، داد و ستد بین المللی، هواپیما سازی، الکترونیک و کامپیوتر، مواد شیمیایی و کشتی سازی در جهان سرآمد است. پول رایج پوند، ذخایر زیرزمینی ذغال سنگ، گاز و نفت، توسعه کشاورزی دامپروری، کاغذ و مصنوعات چوبی، حکومت سلطنتی، پارلمان شامل مجلس عوام و مجلس اعیان بیمه‌های اجتماعی فراگیر است.</p> <p>- اوقات فراغت در منزل و خارج از منزل می‌باشد. ۱/۳ عضو کتابخانه و افرادی با سیاست و برنامه‌ریزی منطقی در زندگی می‌باشند.</p>	<p>- در جنوب قاره آسیا، شبه جزیره، مساحت ۳/۵۹۶/۱۶۵ کیلومتر مربع - تراکم جمعیت ۲۷۹ نفر در هر کیلومتر مربع.</p> <p>- تنوع مذهبی (۸۰٪ هندو و ۱۵-۱۲٪ اسلام) پول رایج روپیه</p> <p>- کشاورزی هند ۲۸٪ تولید ناخالص داخلی است.</p> <p>- زبان رسمی - ۱۶ زبان رایج است. زبان انگلیسی زبان غالب اداری و رسمی جمعیت هند ۱۶/۸۷٪ از جمعیت کل دنیا</p> <p>- رشد جمعیت ۱/۹۳ جمعیت کشور ۱/۱۱۱/۴۴۶/۰۰۰</p> <p>- هر ایالت از شورای ایالتی و کابینه مستقل برخوردار است. مجلس قانونگذاری شامل لوک سابا و راجیا سابا است.</p> <p>هند کشور سکولار است.</p> <p>- صنعت بسته‌بندی، الکترونیک، مواد شیمیایی، دامپروری، بافندگی، چای و سینما.....</p> <p>- از لحاظ اجتماعی مردمی فقیر، خونگرم، مطالعه کتاب مهم تلقی می‌شود.</p> <p>- مهاجرت و فرار مغزها رواج دارد.</p>	<p>- ایران کشوری با وسعت محدود ۱/۶۴۸/۱۹۵ کیلومتر مربع در محدوده فلات ایران - کشوری کوهستانی آب و هوایی متنوع و متفاوت</p> <p>- جمعیت حدود ۷۱/۰۰۰/۰۰۰ نفر نام ایران از مردمان آریایی گفته شده - ملیتهای گوناگون ۹۹٪ مسلمان - زبان رسمی فارسی - پول رایج ریال - محصولات کشاورزی خرما - برنج - گندم - زیتون - چای - مرکبات - نیشکر و دامپروری رواج دارد.</p> <p>- صنعت ماهیگیری در اختیار شیلات ایران - ذوب آهن - پتروشیمی - نفت - اتومبیل سازی - نساجی - دخانیات و چوب و سرامیک و....</p> <p>- حکومت جمهوری اسلامی، پایتخت تهران - قوه مقننه در دست مجلس شورای اسلامی - قوه مجریه رئیس جمهور و هیات دولت - قوه قضائیه در اختیار رئیس قوه قضائیه ایرانیها خونگرم - مهربان - مهاجرت و فرار مغزها مساله‌ای رایج است.</p>

۲. سوال دوم:

اهداف، ساختار تشکیلاتی و فعالیتهای موسسات آموزش از راه دور در کشورهای انگلستان و هند و ایران کدامند؟

جدول شماره ۲؛ اهداف و فعالیت‌ها در نظام آموزش عالی از راه دور کشورهای انگلستان، هند و ایران

دانشگاه پیام نور	دانشگاه آزاد ملی هند	دانشگاه باز انگلستان
<p>۱- مشارکت در همگانی کردن آموزش عالی و ارتقاء سطح علمی و فرهنگ جامعه</p> <p>۲- کاهش محدودیت‌ها در ادامه تحصیل دانشگاهی برای علاقه مندان</p> <p>۳- زمینه استفاده از امکانات بالقوه که در نظام آموزش متعارف کمتر مورد استفاده قرار می‌گیرد.</p> <p>۴- تربیت بخشی از نیروی متخصص مورد نیاز جامعه</p> <p>۵- اهتمام به گسترش مرزهای دانش تولید علم</p> <p>۶- مشارکت در حل معضلات اجتماعی</p> <p>۷- تدوین کتب درس هدفمند</p> <p>۸- افزایش ظرفیت پذیرش دانشجو</p> <p>۹- به روز کردن سطح دانش برخی از نیروهای کارآمد</p> <p>۱۰- گسترش مرزهای دانش از طریق تحقیقات آموزشی</p> <p>۱۱- تعمیق پایه‌های تحلیل و ارتقاء و ظرفیت سازی فکری</p> <p>۱۲- استمرار فرایندهای آموزشی و ارتباط استاد و دانشجو</p> <p>۱۳- همگانی بودن استفاده از آموزش از راه دور</p> <p>۱۴- همگانی و یکسانی در آموزش دانشگاهی</p> <p>۱۵- ارتقاء سطح علمی جامعه به صورت آموزش نیمه حضوری</p> <p>۱۶- عرضه آموزش عالی متناسب با استعدادها و انتظارات و توانایی‌های افراد</p>	<p>۱- آموزش و دانش از طریق روشهای مختلف</p> <p>۲- نه تنها آموزش عالی را برای رسیدن به بخشهایی با جمعیت بسیار زیاد فراهم کند بلکه خصوصا برای بخش‌های مضر جامعه نیز فراهم کند.</p> <p>۳- سیستم‌های آموزش از راه دور و دانشگاههای آزاد را تشویق کند با آنها همکاری کند و آنها را بسنجد در حالیکه استانداردهایی را برای چنین سیستم‌هایی در کشور تعیین می‌کند.</p> <p>۴- تلفیق ملی را فراهم کند و منابع طبیعی و منابع انسانی کشور را از طریق آموزش تقویت کند.</p> <p>۵- تامین بخش از نیروی متخصص برای جامعه</p> <p>۶- بین الملل کردن تدریس و تحول و نوآوری‌های آموزش.</p> <p>۷- آموزشهای تکمیلی و ارتقاء سطح دانش و تولید علمی و سنتی و ایجاد روشهای آموزش جدید.</p>	<p>۱- فراهم ساختن فرصت بیشتر برای داوطلبانه ورود به دانشگاه</p> <p>۲- کاهش ازدحام دانشجویی دانشگاههای سنتی</p> <p>۳- فراهم ساختن امکانات متنوع آموزشی</p> <p>۴- آموزش مداوم و مستمر بودن محدودیت زمان و مکان</p> <p>۵- به کارگیری رسانه‌های چند گونه</p> <p>۶- اعمال سیاست سهل تر در پذیرش دانشجو</p> <p>۷- برداشتن دیوارها و مرزهای انتقالی دانش و اطلاعات (تدریس بین الملل)</p> <p>۸- گسترش آموزش الکترونیکی</p> <p>۹- مشارکت موفقیت آمیز آنهایی که ادامه تحصیل محروم شده اند.</p> <p>۱۰- هموار نمودن راه جوانان و افراد معلول و زندانیان و افراد طبقه پائین جامعه جهت برخورداری از آموزش عالی</p> <p>۱۱- قادر ساختن دانشجویان بزرگسال برای رسیدن به اهداف آموزش شخصی و اعتبار مناسب</p> <p>۱۲- تهیه برترین تجارب آموزش با استفاده از کار آمدترین و مؤثرترین رسانه‌های آموزشی</p> <p>۱۳- فراهم نمودن خدمات حمایتی و گسترش کیفیت خدمات و دوره‌های تحصیلی</p> <p>۱۴- تاثیر یکپارچگی کاملتر دانشگاه باز از طریق آموزش بیشتر در تمام بخش‌ها انگلستان</p>

فصلنامه علمی-پژوهشی

۹۰

دوره چهارم
شماره ۴
پاییز ۱۳۹۱

ساختار تشکیلاتی در موسسات آموزش عالی از راه دور

دانشگاه پیام نور ایران	دانشگاه آزاد ملی هند	دانشگاه باز انگلستان
هیات امنا	۱- Visitor (بازدید کننده) رئیس جمهور	۱- هیأت امنای دانشگاه
شورای دانشگاه	۲- هیات مدیره (بورد مدیریت)	۲- شورای دانشگاه
ریاست دانشگاه	۳- معاون رئیس دانشگاه	۳- سازمان دانشکده‌ها
حوزه معاونت دانشجویی	۴- کنسول دانشگاه	۴- مرکز تحقیقات آموزشی
حوزه معاونت و بخش امور دانشجویی	۵- کنسول تحصیلات از راه دور	از راه دور
هیات ممیزه	۶- کمیته مالی	۵- مرکز توسعه و تجهیز
حوزه معاونت پژوهش	۷- انجمن برنامه ریزی	مراکز آموزش از راه دور
حوزه معاونت اداری و مالی	۸- معاون رئیس حرفه‌ای	۶- کتابخانه
	۹- مدرس و دانشکده‌ها	۷- مرکز اینترنت و رایانه
	۱۰- تقسیمات	۸- امور بین الملل
	۱۱- مراکز و مؤسسات	۹- انجمن برنامه ریزی
	۱۲- علوم کامپیوتری و اطلاعات	۱۰- ارزشیابی و ثبت نام
	۱۳- آموزش پیوسته	دانشجویی
	۱۴- آموزش	
	۱۵- تکنولوژی و مهندسی	
	۱۶- علوم اجتماعی	
	۱۷- علوم بهداشتی	
	۱۸- علوم انسانی	
	۱۹- مطالعات مدیریت	
	۲۰- علوم	
	۲۱- کشاورزی	
	۲۲- همکاری دانشگاهی	
	۲۳- علوم اداری	
	۲۴- ساختار و حفظ و نگهداری	
	۲۵- کامپیوتر	
	۲۶- امور مالی و حسابداری	
	۲۷- بین الملل	
	۲۸- کتابخانه و اسناد و مدارک	
	۲۹- تولید و توزیع مواد	
	۳۰- برنامه ریزی و توسعه	
	۳۱- سرویس‌های منطقه‌ای	
	۳۲- ارزشیابی و ثبت نام دانشجویی	
	۳۳- حقوق	
	۳۴- مرکز توسعه رسانه‌های الکترونیکی	
	۳۵- آموزش کارمندان و موسسه تحقیقی	
	۳۶- مراکز آموزش فراگیر	
	۳۷- مشارکت داخلی برای انعطاف پذیری و توسعه تکنولوژی	
	۳۸- مراکز ملی ابتکارات در آموزش از راه دور	
	۳۹- مراکز آموزش با توانایی‌های متفاوت	

۳. سوال سوم:

مقاطع تحصیلی و برنامه درسی و نظام ارزشیابی موسسات آموزش عالی از راه دور در کشورهای انگلستان و هند و ایران به چه صورت است؟

فصلنامه علمی - پژوهشی

۹۱

بررسی تطبیقی
ویژگی‌های برنامه...

جدول شماره ۳؛ مقاطع تحصیلی و برنامه درسی در موسسات آموزش عالی از راه دور

دانشگاه پیام نور ایران	دانشگاه آزاد ملی هند	دانشگاه باز انگلستان
<p>۱۱۸ رشته کارشناسی - ۴۶ رشته کاردانی - ۵۲ رشته کارشناسی ارشد - ۲۴ رشته دکترا - ۳۴۰ رشته تحصیلی</p> <p>- مدارک تحصیلی مورد تأیید وزارت علوم تحقیقات و فناوری اعطا می‌شود.</p> <p>در گواهینامه نوع آموزش ارائه شده قید می‌شود.</p> <p>- ادامه تحصیل به سطوح بالاتر مجاز است.</p> <p>- رشته‌های علوم انسانی - علوم پایه - علوم فنی مهندسی وجود دارد.</p> <p>- پذیرش دانشجو به صورت دانشپذیری و دانشجویی می‌باشد.</p> <p>دوره کاردانی ۴-۲ سال</p> <p>کارشناسی ۶-۴ سال</p> <p>کارشناسی ارشد ۵-۳ سال</p> <p>دکترا ۶-۴ سال می‌باشد.</p>	<p>- مقاطع تحصیلی دکترا - فوق لیسانس، لیسانس، کاردانی به صورت تمام وقت و نیمه وقت تحصیل دوره دکترا ۵-۲ سال فوق لیسانس ۵-۳ سال کاردانی ۴-۱ سال</p> <p>- زبان تدریس انگلیسی و هندی</p> <p>- علاوه بر دوره‌های علوم انسانی در علوم پزشکی - پیراپزشکی - دندانپزشکی و داروسازی دوره‌های کوتاه مدت و بلند مدت.</p> <p>- دوره‌های تحصیلی بالغ بر ۱۶۰ دوره برگزاری - سمینارهای آموزشی - گواهینامه CIG به معلمان - کتابهای درسی و اینترنت مهمترین منبع فراگیری</p>	<p>- مقاطع تحصیلی و دوره‌های دکتری، کارشناسی ارشد، کارشناسی، کاردانی به صورت تمام وقت و پاره وقت</p> <p>- ۶۰۰ رشته تحصیلی</p> <p>- دانشکده‌های ریاضیات و رایانه، علوم انسانی، علوم تربیتی، علوم پایه، تکنولوژی مهندسی، علوم اجتماعی - تجارت و بازرگانی</p> <p>- دوره‌های تحصیلی بالغ بر ۲۰۰ دوره (کوتاه مدت - بلند مدت)</p> <p>- ۲۷۲ واحد مطالعاتی</p> <p>- کتابهای درسی مهمترین منبع فراگیری وجود گروههای آموزشی مجزا</p> <p>- مراکز پژوهش - برنامه ریزی - رایانه - شبکه B.B.C</p> <p>تحصیل دوره دکتری ۷-۴ سال</p> <p>فوق لیسانس ۵-۳ سال</p> <p>لیسانس ۶-۳ سال</p> <p>فوق دیپلم ۳-۲ سال</p>

فصلنامه علمی - پژوهشی

۹۲

دوره چهارم
شماره ۴
پاییز ۱۳۹۱

رسانه‌های مورد استفاده در دانشگاههای آموزش از راه دور

دانشگاه پیام نور ایران	دانشگاه آزاد ملی هند	دانشگاه باز انگلستان
<p>کتاب‌های خودآموز.</p> <p>کلاسهای رفع اشکال حضوری</p> <p>برنامه‌های آموزشی تلویزیونی یا رسانه‌های دیداری - شنیداری</p> <p>کاست‌های صوتی</p> <p>سی دی‌های تصویری</p>	<p>۱- کتابهای خود آموز (بسته‌های آموزشی)</p> <p>۲- کتب راهنما</p> <p>۳- نوارهای صوتی</p> <p>۳- نوارهای ویدیویی</p> <p>۴- برنامه‌های تلویزیونی</p> <p>۵- CD/Ram / نرم افزار</p> <p>۶- وب سایت</p> <p>۷- سمینارهای شنیداری</p> <p>۸- سمینارهای اینترنتی</p> <p>۹- کتابهای جیبی</p> <p>۱۰- امکانات ماهواره‌ای</p> <p>۱۱- اینترنت</p> <p>۱۲- موبایل</p> <p>۱۳- رادیو</p>	<p>۱- مطالب درسی منتشر شده</p> <p>۲- مجموعه کتابهای خودآموز</p> <p>۳- نوارهای صوتی</p> <p>۴- نوارهای ویدیویی</p> <p>۵- برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی</p> <p>۶- CD/Ram نرم افزار</p> <p>۷- وب سایت</p> <p>۸- لوازم آزمایش خانگی</p> <p>۹- پست الکترونیکی</p> <p>۱۰- سمینارهای اینترنتی</p> <p>۱۱- تلفن</p> <p>۱۲- کنترل رایانه فراگیران</p> <p>۱۳- تخته الکترونیکی</p> <p>۱۴- گردهمایی و همایش</p> <p>۱۵- پست</p> <p>۱۶- کتابخانه مجازی</p>

نظام ارزشیابی و امتحانات در دانشگاه‌های آزاد انگلستان، هند و ایران

دانشگاه پیام نور	دانشگاه آزاد ملی هند	دانشگاه باز انگلستان
۱- فراگیر از موز ورودی بدهد و چنانچه حد نصاب تعیین شده از سوی دانشگاه را کسب کند. دانشجوست.	۱- از موز ورودی وجود دارد.	۱- در این دانشگاه از موز ورودی وجود ندارد
۲- آزمونها حضوری میان ترم و پایان ترم	۲- خود ارزشیابی در هر واحد درسی	۲- هزینه هر امتحان ۱۶۳ پوند است در سال ۲۰۰۶
۳- حداکثر ۲۵٪ نمره به پر کردن پرسشنامه درسی	۳- ارزشیابی مستمر عمدتاً از طریق ارزشیابی‌های عملی و کار پروژه‌ای	۳- پروژه پایان دوره
۴- ۷۵٪ نمره درس به امتحان پایان نهایی اختصاص دارد.	۴- امتحانات پایان ترم (۷۰ درصد نمره ارزشیابی می‌باشد)	۴- پایان نامه
۵- سئوالات براساس سرفصل‌های شورای عالی برنامه ریزی طرح می‌شود.	۵- ارزشیابی بخش عملی و آزمایشگاهی توسط تیم ارزشیابی	۵- کارهای عملی آزمایشگاهی
	۶- مقیاس ۵ موردی A و B و C و D و E	۶- در اکثر دروس حداقل یک مرکز امتحان در کشورهایی که لیست آنها در اختیار فراگیر قرار می‌گیرد وجود دارد.

۴. سوال چهارم:

وجه تشابه و تفاوت بین وضعیت جغرافیایی، اقتصادی، اجتماعی، موسسات آموزش عالی از راه دور در کشورهای انگلستان، هند و ایران چگونه است.

۴-۱. وجه تشابه

- الف: نخستین کانونهای آموزش را تشکیلات مذهبی ایجاد کردند (مساجد • معابد - و کلیساها از بین موسسات نظام‌های آموزشی بودند).
- ب: نظام آموزش هندوستان و انگلستان و ایران در گذشته دارای گرایش محافظه کارانه و طبقاتی بودند و نوع آموزش محتوا و تصدی مشاغل متأثر از خواستگاه و تصمیمات گروههای متنفذ بوده است.
- ج: صنایع نساجی در هر سه کشور رونق دارند.

۴-۲. وجه تفاوت

- الف: وسعت
- ب: جمعیت
- ج: آب و هوا
- د: تنوع مذهبی
- ۷۰٪ از کل جمعیت هند و ۸۲٪ از جمعیت انگلستان ۶۸٪ جمعیت ایران در شهرها ساکنند.
- ه: صنعت انگلستان نسبت به ایران و هند پیشرفته می‌باشد.
- و: تعدد گویش در ایران و هند مشابه است ولی با انگلستان تفاوت دارد.

ز: وسایل الکترونیک و کامپیوتر در هند و انگلستان رونق خوبی دارد ولی در ایران پیشرفت زیادی نداشته است.

چ: از لحاظ موسسات آموزش عالی از راه دور انگلستان بنیانگذار می‌باشد و دانشگاه آزاد ملی هند و پیام نور ایران از آن الگو برداری کرده است.

۵. سوال پنجم:

وجه تشابه و تفاوت اهداف و فعالیتها و ساختار تشکیلاتی موسسات آموزش عالی از راه دور در کشورهای انگلستان و هند و ایران چگونه است؟

۵-۱. وجه تشابه: اهداف و فعالیتها

- الف: اهتمام به گسترش مرزهای دانش تولید علم
- ب: کاهش ازدحام دانشجویی در دانشگاههای سنتی
- ج: تامین بخشی از نیروهای متخصص برای جامعه

۵-۲. وجه تفاوت: اهداف و فعالیتها

الف: اهداف بین المللی کردن تدریس در دانشگاه باز انگلستان با ایران و هند متفاوت است.
ب: ارائه آموزشهای تکمیلی و ارتقای سطح دانش افراد تحصیل کرده در انگلستان و هند با ایران متفاوت است.

ج: هدف ایجاد بوجود آوردن روشهای آموزش جدید در هند با ایران و انگلستان متفاوت است.
د: هموار نمودن راه افراد معلول و زندانیان و افراد طبقه پایین در انگلستان وجود دارد ولی در ایران و هند به چشم نمی خورد.

ه: خدمات حمایتی در انگلستان و هند از ارزش زیادی برخوردار است ولی در پیام نور ایران کمتر به آن توجه شده است.

۵-۳. وجه تشابه ساختار تشکیلاتی

- الف: وجود حداکثر تمرکز در سیاست گذاری - برنامه ریزی و هدایت فعالیتها
- ب: سازمان مرکزی در حکم ستاد فرماندهی (متمرکز)
- ج: وجود معاونتهای آموزش پرورش - اداری و مالی
- د: وجود شورای دانشگاه

۵-۴. وجه تفاوت ساختار تشکیلاتی

الف: در دانشگاه انگلستان و هند هیات مدیره وجود دارد ولی در دانشگاه پیام نور ایران وجود ندارد.

ب: معاونتها در دانشگاه پیام نور زیر نظر ریاست دانشگاه و مستقل است ولی در انگلستان و هند زیر نظر هیات مدیره فعالیت می‌کند.
ج: در ساختار دانشگاه باز انگلستان و هند بخش رسانه‌ها و تکنولوژی مهم و اصلی است (انستیتو) ولی در پیام نور جایگاهی ندارد.
د: مراکز تحقیقاتی و پژوهشی در دانشگاه انگلستان و هند زیر نظر هیات مدیره یا ریاست دانشگاه فعالیت می‌کند ولی در ایران زیر نظر معاونت پژوهشی است.

۶. سوال ششم:

وجه تشابه و تفاوت مقاطع تحصیلی و برنامه درسی و نظام ارزشیابی مؤسسات آموزش عالی از راه دور در کشورهای انگلستان و هند و ایران به چه صورت است؟

۶-۱. وجه تشابه مقاطع تحصیلی و برنامه درسی:

الف: دوره‌های دکترا- کارشناسی ارشد و کارشناسی و کاردانی وجود دارد.

ب: آموزشهای به صورت تمام وقت و نیمه وقت می‌باشد.

ج: کتابهای درسی مهمترین منبع در هر سه دانشگاه می‌باشد.

د: ادامه تحصیل به سطوح بالاتر مجاز می‌باشد.

۶-۲. وجه تفاوت مقاطع تحصیلی و برنامه درسی

الف: در انگلستان ۶۰۰ رشته تحصیلی وجود دارد. در هند ۵۲۰ و در ایران ۳۴۰ رشته تحصیلی وجود دارد.

ب: طول مدت تحصیل در مقاطع مختلف در سه کشور متفاوت است.

ج: در هند دوره‌های رشته‌های علوم پزشکی وجود دارد ولی در انگلستان و ایران وجود ندارد.

د: اینترنت در انگلستان و هند جزو مهمترین منابع فراگیری است ولی در ایران کمتر مورد

توجه است.

۶-۳. وجه تشابه نظام ارزشیابی

الف: امتحانات پایان ترم جزء مهمترین رکن ارزشیابی در هر سه کشور است.

ب: سوالات بر اساس سرفصلهای مشخص شده طرح می‌شود.

ج: ارزشیابی مستمر در هر سه دانشگاه وجود دارد.

۶-۴. وجه تفاوت نظام ارزشیابی

الف: در دانشگاه پیام نور و آزاد ملی هند آزمون ورودی وجود دارد ولی در دانشگاه باز

انگلستان وجود ندارد.

ب: کارهای علمی و پروژه در انگلستان و هند از اهمیت برخوردار است ولی در پیام نور کمتر مورد توجه است.

ج: مقیاس پنج موردی A-B-C-D-E در دانشگاه هند مورد استفاده قرار می‌گیرد ولی در انگلستان و ایران وجود ندارد.

د: در دانشگاه پیام نور ۲۵٪ نمره به پر کردن پرسشنامه‌های درسی اختصاص دارد ولی در انگلستان و هند این مورد دیده نمی‌شود.

تحلیل نتایج و مقایسه تطبیقی

از وجه تشابه و تفاوت بین وضعیت جغرافیایی - اجتماعی - اقتصادی مؤسسات آموزش عالی از راه دور در کشورهای انگلستان و هند و ایران با توجه به تشکیلات مذهبی و گرایش محافظه کارانه و طبقاتی و صنایع نساجی در وجوه متشابه و وسعت، جمعیت، آب و هوا و تنوع مذهبی و گرایشهای متفاوت، استفاده از وسایل الکترونیک و کامپیوتر و الگو برداری ایران و هند از دانشگاه باز انگلستان به عنوان بنیانگذار می‌توان دریافت که یافته پژوهشی در این موارد با تحقیقات انجام شده توسط فرمینی سال ۱۳۷۵ و سهرابی سال ۱۳۸۳ همخوانی دارد. از وجه تشابه و تفاوت اهداف و فعالیت‌ها و ساختار تشکیلاتی مؤسسات آموزشی عالی از راه دور که گسترش مرزهای دانش، کاهش ازدحام دانشجویی و تامین متخصصین در وجوه مشترک و اهداف بین المللی تدریس در انگلستان ارتقای سطح دانش تکمیلی هند و انگلستان، روشهای جدید در هند و توجه به معلولین و زندانیان و تحصیل آنها در انگلستان و خدمات حمایتی نیز که جزو وجوه متفاوت اهداف و فعالیتهای می‌باشد این یافته‌های پژوهشی با تحقیقات انجام شده توسط دکتر آقازاده ۱۳۶۸ خوشرو و ۱۳۸۳ همخوانی دارد.

از وجوه تشابه حداکثر تمرکز در تصمیمات اتخاذ شده دانشگاه وجود معاونتهای مختلف و شورای دانشگاه و وجود تفاوت در نوع هیات مدیره در انگلستان و هند و ایران، تفاوت مسئولیت‌های معاونتهای دانشگاهی ۳ دانشگاه و توجه به رسانه‌ها و تکنولوژی (انستیتو) در انگلستان و هند و کم توجهی به آن در دانشگاه پیام نور در ساختار تشکیلاتی تحقیقات انجام شده توسط سهرابی ۱۳۸۳ با یافته‌های پژوهشی مذکور همخوانی دارد.

از وجه تشابه و تفاوت مقاطع تحصیلی و برنامه درسی که در سه کشور دوره‌های تحصیلی، آموزشهای تمام وقت و نیمه وقت و منبع کتابهای درسی مشترک و ادامه تحصیل به سطوح

بالتر از وجوه مشترک و وجوه متفاوت می‌توان به تفاوت در تعداد رشته‌های تحصیلی - طول مدت تحصیل در مقاطع مختلف - تفاوت در نحوه بکارگیری اینترنت در سه دانشگاه مزبور و وجود رشته علوم پزشکی در هند و عدم برنامه‌ریزی این رشته‌ها در انگلستان و ایران یافته‌های پژوهشی با تحقیقات انجام شده توسط کریم پور شیرازی در سال ۱۳۷۲ و زمانی ۱۳۸۱ و کاتلین و همکارانش در سال ۱۹۹۲ همخوانی دارد.

از وجه تشابه و تفاوت در ساختار نظام ارزشیابی که در وجوه مشترک آن می‌توان به امتحانات پایان ترم، سرفصلهای تعیین شده و ارزشیابی مستمر اشاره کرد و در وجوه متفاوت نظام ارزشیابی که آزمون ورودی، کارهای عملی و پروژه و مقیاسهای پنج موردی در هند و پر کردن پرسشنامه‌های درسی تفاوت بین سه دانشگاه دیده می‌شود و یافته‌های مذکور با تحقیقات انجام شده سهرابی سال ۱۳۸۳ و آقازاده ۱۳۶۸ همخوانی دارد. براساس اطلاعات جمع آوری شده ملاحظه می‌شود که در برنامه‌های آموزشی و شیوه آموزش از راه دور این دانشگاه (پیام نور) در حال حاضر به جهت عدم وجود زمینه و زیر ساختهای مناسب از فناوری اطلاعات و ارتباطات به نحوی که سیر تحولی این نظام در کشور انگلستان و هندوستان طی نموده است، استفاده نمی‌شود. این امر ناشی از عدم وجود زیر ساختهای مناسب فکری، اجتماعی اقتصادی مالی و مهیا نبودن بستر مناسب استفاده از این شیوه آموزشی به منظور پیاده سازی این نظام آموزشی به گونه‌ای است که راهگشای معضلات آموزشی و اجتماعی همانطور که در سایر کشورها ملاحظه می‌شود، باشد.

پیشنهاد‌های راهبردی

با توجه به پراکندگی فعالیتهای صورت گرفته در زمینه آموزش از راه دور پیشنهاد می‌شود. از مزایای هر دو سیستم سنتی و نوین آموزش از راه دور به دلیل عدم پاسخگویی هیچ یک از روشهای به تنهایی و بالا بردن قدرت انتخاب یادگیرندگان و همچنین ارتقای جامعیت، ابتکار عمل و توان اثر گذاری نظام آموزش از راه دور به ضرورت رویکرد تلفیقی در تکنیکها و روش‌های آموزش از راه دور توجه شود.

در صورت استفاده از این سیستم آموزشی به رویکردهای سیستم آموزش از راه دور که دانش آموز محوری، تاکید بر تفاوت‌های فردی در پیشرفت تحصیلی، عدم محدودیت زمان و مکان در یادگیری و آموزش به منظور خود آموزی و شکوفایی و رشد استعداد‌های فردی است توجه شود.

به منظور کاربردی تر شدن آموزشهای ارائه شده در دانشگاه پیام نور و نزدیک شدن حوزه دانش و کار، سازمان‌های دولتی، صاحبان حرف و شرکتها، امکاناتی را به منظور ادامه تحصیل پرسنل و کارمندان در دانشگاه پیام نور فراهم کنند.

با توجه به امکانات محدود دانشگاه پیام نور در ارائه سیستم آموزش از راه دور و توسعه آن با توجه به گستره وسیع رسانه‌های آموزشی حمایت دولت از این دانشگاه ضروری می‌باشد. با توجه به محدودیتهای مالی که در کشور ما وجود دارد و اقدامات انجام شده در دانشگاه جهت برقراری نظام آموزش از راه دور در راستای استفاده از آموزش مجازی در دانشگاهها، پیشنهاد می‌شود که این تلاشها هر چه سریعتر به ثمر برسد.

با توجه هزینه بالای ثبت نام در دانشگاه پیام نور در قبال خدماتی که ارائه می‌دهد. پیشنهاد می‌شود که تسهیلاتی را به صورت وام دانشجویی برای متقاضیان تحصیل در این دانشگاه در نظر گرفته شود.

از آنجا که سیستم آموزش مجازی نیاز به ایجاد بستری مناسب از ابعاد متعدد به ویژه مخابراتی دارد پیشنهاد می‌شود وزارت پست، تلگراف و تلفن به منظور ایجاد شبکه‌های ارتباطی با پهنای باند مناسب برای دانشگاهها و مراکز آموزشی فراهم نماید.

با توجه به رشته‌های آموزشی که از سوی دانشگاه پیام نور ارائه می‌شود پیشنهاد می‌شود به رشته‌های کاربردی که منجر به ارتقای سطح شغلی متقاضیان این شیوه آموزشی می‌شود، توجه گردد.

با توجه به مطرح شدن آموزش به‌عنوان عامل ارتقای شغلی و طراحی بسیاری از دوره‌های آموزش ضمن خدمت از سوی سازمان مدیریت و برنامه ریزی پیشنهاد می‌شود در زمینه ارائه برنامه‌های آموزش ضمن خدمت کارمندان اقدامات مقتضی را به عمل آورد.

با توجه به این نکته که در شیوه آموزش مجازی تهیه متون آموزشی به گونه ای که قادر به برقراری تعامل با فراگیر باشد از اهمیت به سزایی برخوردار می‌باشد. لذا به تهیه متون آموزشی براساس اصول طراحی آموزشی در راستای اثر بخشی و افزایش کیفیت آموزش توجه شود.

به منظور برقراری ارتباط موثر در حوزه دانش و فعالیتهای اجتماعی پیشنهاد می‌شود مرکزی تحت عنوان کاریابی در دانشگاه پیام نور ایجاد شود.

یکی از روشهای آموزشی بسیار مناسب که در دانشگاه باز انگلستان مورد استفاده قرار می‌گیرد استفاده از خدمات مشاوره‌ای که به صورت وسیعی انجام می‌گیرد که در این روش

نقش مشاور را با نقش معلم در هم می‌آمیزند و دانشجویان از اولین مراحل تحصیلات خود از زحمات معلم و مشاورها بهره می‌گیرند. این مشاورها هدایت گروهی دانشجویان را به صورت فردی به عهده دارند آنها منتظر نمی‌مانند تا دانشجویان دست یاری به سویشان دراز کنند بلکه خود شان با دانشجویانی که به نظر می‌رسد مشکلاتی دارند رابطه برقرار ساخته و در رفع مشکلات آموزش آنها اقدام می‌نمایند پس پیشنهاد می‌شود که برای هر کدام از دانشجویان دانشگاه پیام نور از بدو ورود به نظام آموزش از راه دور در مشاوره معلم راهنمایی در نظر گرفته شود تا دانشجو بتواند طی دوران تحصیل از خود با وی تماس داشته و در حل مشکلات شخصی و تحصیلی از راهنمایی‌های او استفاده کند.

دانشگاه باز انگلستان و هند برای پیشبرد فعالیتهای فرهنگی و آموزشی خود افرادی را آموزش می‌دهند که از طریق اینترنت و رایانه به دانشجویان در اقصی نقاط دور کشور مذکور و در محل زندگی دانشجویان به آنها آموزش می‌دهد و استفاده از کامپیوتر در دانشگاه باز انگلستان و هند کاربرد بسیار زیادی دارد چرا که این دانشگاه بیشتر آموزش‌های خود را از طریق شبکه‌های کامپیوتری ارائه می‌دهند و این یکی از عوامل پیشرفت هر دو دانشگاه می‌باشد پس می‌توان نتیجه گیری کرد که اگر ایران نیز بخواهد آموزش از راه دور پیشرفته‌ای داشته باشد باید از کامپیوتر به‌عنوان یکی از انواع رسانه‌های آموزش استفاده کند نه فقط به‌عنوان تسهیل کننده کارهای اداری و باید برای رسیدن به اهداف آموزشی خود سایتهای مخصوص اطلاعاتی و آموزشی مفصل و کارا دایر کند.

یکی از اهداف دانشگاه باز انگلستان به‌عنوان کشوری که اولین دانشگاه باز در آن بوجود آمد. و در این زمینه دارای سابقه دیرینه است هدف به کارگیری رسانه‌های چند گونه برنامه‌های آموزشی متنوع رادیویی و تلویزیونی و بهره گیری از نوارهای صوتی و فیلم‌های آموزش جهت فراگیری بهتر و گسترش دامنه مطالعات دانشجویان است این هدف باعث ایجاد انگیزه فعالیت فزاینده در دانشجویان دانشگاه باز انگلستان شده است. فلذا می‌توان نتیجه گرفت که دانشگاه پیام نور نیز باید در اهداف خود علاوه بر استفاده از شبکه‌های تلویزیونی آموزش شبکه رادیویی مناسب دایر کند امکانات مخصوصی نظیر نیروی انسانی، بودجه و تسهیلات لازم نیز برای انجام این کار در نظر گیرد و در کنار متون چاپی که محور اساسی یادگیری در دانشگاه پیام نور می‌باشد از این رسانه‌ها نیز استفاده کند تا کیفیت آموزش ارتقاء پیدا کند.

در کشور هند با استفاده از رسانه‌های چند گونه، تهیه متون درسی خودآموز برنامه‌های

آموزشی رادیویی و تلویزیونی و کامپیوتری به ادامه شیوه‌ای نو در آموزش می‌پردازد به همین لحاظ دانشگاه آزاد هند از نظر نوآوری و روش جدید با دانشگاه‌های سنتی متفاوت است و ایجاد تحول در امر آموزش به‌عنوان هدف اساسی دانشگاه می‌باشد همچنین از آنجا که هدف در هر برنامه و سیستم ارتباط تنگاتنگی با دیگر بخش‌های آن برنامه و سیستم دارد و در حقیقت چراغ راه هر برنامه‌ای است ضروری است که اهداف همیشه مورد بازنگری و تأمل قرار گیرد در این پژوهش یکی از اهداف دانشگاه باز هند تحول و نوآوری در امر آموزش می‌باشد. داشتن این هدف موجب شده است که همواره از آخرین پیشرفتهای تکنولوژی در امر آموزش استفاده کند به گونه‌ای که دانشگاه باز هندوستان در امر آموزش را به‌عنوان هدف اصلی در کنار دیگر اهداف تاسیس دانشگاه قرار گیرد تا موجب تحول و تغییر در دیگر بخشها شود به گونه‌ای که رسانه‌های آموزشی مانند تلویزیون، رادیو، کامپیوتر و... از جایگاه مهمتری برخوردار شوند. در حقیقت نیمی از بدنه اصلی را رسانه‌های آموزشی مبتنی بر تکنولوژی جدید و تهیه برنامه‌های آموزش آن و بخشهای مربوطه تشکیل دهد تا در سالهای بعد شاهد به بارنشستن تغییرات مثبت این تحول باشیم.

یکی از طرق ایجاد ارتباط میان استادان و دانشجویان در دانشگاه باز انگلستان برگزاری آموزش تلفن است در این روش در حالی که استاد در اتاق خود حضور می‌یابد دانشجویان با او به طور همزمان ارتباط تلفنی برقرار می‌کنند و در بحث‌های مطرح شده شرکت می‌کنند و مسایل و نظرات خود را با استاد و همکلاسی‌ها خود در میان می‌گذارند تلفن استاد در کلاس درس مجهز به دستگاه تقویت کننده صدای تلفن است از این جهت او ناچار نیست برای برقراری ارتباط با دانشجویان گوشی تلفن را به دست گیرد این باعث شده که دانشجویان در دسر رفتن به دانشگاه برای پرسیدن سئوالات خود نداشته باشند. مخصوصاً در شهرهای پرجمعیت لذا می‌توان نتیجه گرفت که می‌توان در دانشگاه پیام نور نیز از تلفن آموزش، به‌عنوان یک رسانه آموزش در مراکز بزرگ استفاده کرد تا با توجه به شلوغی راهها و ترافیک سنگین دانشجویان بتوانند مشکلات علمی را از این طریق حل نمایند.

یکی از اهداف بسیار مهم در دانشگاه باز هندوستان مبادلات علمی بین دانشگاهها و بخش مواد آموزشی و همکاری وسیع سایر دانشگاههای هند به منظور فراهم ساختن تحصیلات آموزش عالی برای همگان است. که این هدف باعث شده تا تجربیات اساتید دانشگاههای دیگر نیز به دانشجویان دانشگاه باز منتقل شود. همچنین تحقیقات گسترده‌ای را با مشارکت

دیگر دانشگاهها انجام می‌گیرد باعث رونق در کل سیستم آموزش شود. پس توصیه می‌شود که دانشگاه پیام نور نیز با اتخاذ کارهایی مابین این دانشگاه و دیگر دانشگاهها مبادلات علمی انجام شود و از تجربیات دانشگاههای سنتی بخصوص در شهرهای بزرگ مثل دانشگاههای تهران، شیراز، اصفهان استفاده کند تا کیفیت آموزش و سطح سواد دانشجویان دانشگاه پیام نور ارتقاء یابد.

دانشگاه باز هند برای افرادی که به طرقي نمی‌توانستند تحصیل کنند مانند صاحبان حرفه و مشاغل موضوعات متنوعی را ارائه می‌کند و این آموزشها بیشتر از طریق رایانه و اینترنت صورت می‌گرفت. این دانشگاه موضوعات مختلف را برای این قبیل افراد خارج از دانشگاه و نظام واحدی انجام می‌دهد این کار باعث می‌شد تا علاوه بر این که اشخاص از لحاظ علمی ارتقاء یابند و سطح کیفیت تولیدات آنها بالا می‌رود در سرمایه‌گذاری در دانشگاه نیز مشارکت داشته باشند فلذا پیشنهاد می‌شود که دانشگاه پیام نور ایران در اهداف خود به این آموزشهای ذکر شده توجه خاصی مبذول دارد تا سطح علم و دانش این افراد نیز ارتقاء یابد.

در این پژوهش به همانندی بارز و روشنی در حیطه ساختار و تشکیلات مواجه می‌شویم که وجود حداکثر تمرکز در سیاستگذاری برنامه ریزی و هدایت فعالیتها می‌باشد. به گونه‌ای که سازمان مرکزی در حکم ستاد فرماندهی بوده که سیاستهای آموزشی را در قالب تصمیمات متمرکز به بازوهای اجرایی خود یعنی مراکز آموزشی ابلاغ می‌کند. در راس ساختار سازمانی در دانشگاه باز انگلستان و هند هیئت مدیره وجود دارد همچنین در این دانشگاهها مرکز کامپیوتر از اهمیت فراوانی برخوردار است و مستقیماً زیر نظر هیئت مدیره فعالیت می‌کند آنچه از ساختار سازمانی دانشگاههای باز انگلستان و هند استنباط می‌شود ضرورت دارد که به منظور استفاده از آخرین تکنولوژی‌ها و در امر آموزش دانشگاه پیام نور بخش یا انیستیتو تکنولوژی آموزش در ارائه آموزش استفاده می‌شود همچنین به تهیه برنامه‌های آموزشی مطابق رسانه‌های مورد استفاده اقدام شود همچنین ضروری است که برنامه‌های کامپیوتری و خدمات مختلف آن مورد بازنگری قرار گیرد و در قالب یک مرکز در زیر نظر ریاست دانشگاه اداره شود.

یکی از اصولی که در تهیه و تدوین و تنظیم کتب درسی در دانشگاههای باز انگلستان و هند درحد بسیار بالایی رعایت می‌شود این است که اول همراه با محتوای کتب درسی رسانه متناسب با آن نیز تهیه می‌شود تا مطالب درسی که برای دانشجویان مبهم می‌باشد بهتر فهمیده می‌شود از اقدامات بسیار مهم دیگر ارزشیابی از مواد درسی به منظور تجدیدنظر در هدفهای

کلی و جزئی و مواد درسی است که این باعث شده که دانشجویان بهتر بتوانند مطالب علمی را فراگیرند پس می‌توان نتیجه‌گیری کرد که اگر دانشگاه پیام نور بخواهد یادگیری دانشجویان خود را سریعتر کند. و کتابهای مفیدتری را برای آموزش به آنها ارائه دهد باید به منظور ارتقاء کیفیت کتابها ارزشیابی از کتب درسی جدی تر گرفته شود و در امتحانات هر نیمسال هدفهای ارزیاب از کتب درسی بین دانشجویان توزیع شود بدیهی است که این فرمها باید حاوی سئولات مشخص و استاندارد باشد که مولفین دیگر دست اندر کاران کتب درسی را راهنمایی کند همچنین پیشنهاد می‌گردد نظرات اساتید مراکز آموزشی درباره کتب درسی در قالب گرد همایی‌های سالانه و منطقه‌ای و از طریق پرسشنامه‌های ارسالی جمع‌آوری شود.

یکی از اصول دیگر که در دانشگاه باز انگلستان در تدریس و تنظیم کتب درسی رعایت می‌شود این است که این کتابها دارای نظم منطقی قابل فهم و ساده برای دانشجویان ارائه می‌شود پس پیشنهاد می‌شود که در دانشگاه پیام نور که کتاب درسی به‌عنوان رسانه اصلی آموزش در این دانشگاه می‌باشد و نسبت به دانشگاه پیشرفته‌ای مثل دانشگاه باز انگلستان و هند از رسانه‌های آموزشی کمتری به همراه کتب درسی استفاده می‌کنند ساده نویسی را در نگارش کتب خود آموز به‌عنوان یک اصل لازم الاجراء لحاظ کنند البته منظور ما از ساده نویسی پایین آوردن سطح محتوای کتاب نمی‌باشد بلکه منظور استفاده از واژه‌ها و لغات رایج در هر حیطه می‌باشد و دیگر اینکه باید مطالب دارای نظم منطقی باشد یعنی جملات و پاراگرافهای کتب باید از جملات آسان به مشکل تنظیم شود.

فصلنامه علمی-پژوهشی

۱۰۲

دوره چهارم
شماره ۴
پاییز ۱۳۹۱

منابع

- آقازاده احمد، «آموزش و پرورش در کشورهای پیشرفته صنعتی آلمان و انگلیس»، تهران، انتشارات روان، ۱۳۸۵.
- آقازاده احمد، «آموزش و پرورش تطبیقی»، انتشارات سمت چپ، تهران، ۱۳۸۲.
- ابراهیم زاده، عیسی، آموزش از راه دور همگام با فن آوری، گزارش کامپیوتر شماره ۱۳۹، ۱۳۸۲.
- اطفالشان محمد ضا، بررسی میزان خود آموز بودن کتابهای درسی اصول مبانی آموزش و پرورش در روان شناسی تربیتی از نظر اساتید و دانشجویان دانشگاه پیام نور استان اصفهان، پایان نامه فوق لیسانس، دانشگاه تربیت معلم، ۱۳۷۳.
- ترابی، محسن، بررسی تطبیقی دانشگاههای از راه دور آلمان، پاکستان، ژاپن، تایلند ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۵.
- حسن زاده، م (۱۳۸۱)، امکان سنجی از راه دور کتابداری و اطلاع رسانی از طریق اینترنت در ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
- خوشرو، علیرضا، (۱۳۸۳) بررسی تطبیقی اهداف و روشهای آموزشی در نظام آموزش عالی از راه دور ژاپن انگلستان و ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی
- رضایی، محمد حسن، بررسی نگرش دانشجویان منطقه ۵ دانشگاه پیام نور نسبت به اثر بخشی برنامه های آموزش از راه دور پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز، ۱۳۷۴.
- سرکار آرائی، محمد رضا، اصلاحات آموزشی و مدرن سازی با تاکید بر مطالعات تطبیقی آموزش و پرورش ایران و ژاپن تهران، نشر زرنگار، چاپ اول، ۱۳۸۲.
- سرکار آرائی، محمد رضا، مقدم، علی رضا، (۱۳۸۲) یادگیری مبتنی بر شبکه و نوآوری در آموزش از راه دور، تهران: فصلنامه نوآوری های آموزشی، شماره ۳، سال دوم، بهار ۱۳۸۲.
- سهرابی، منیره (۱۳۸۳) بررسی تطبیقی سیر تحولات آموزش از راه دور در توسعه کیفی و کمی آموزش عالی به ویژه دانشگاههای مجازی در کشورهای انگلستان، آمریکا و ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- عطاران، محمد (۱۳۸۱) جهانی شدن، فناوری اطلاعات و تعلیم و تربیت تهران: آفتاب مهر، اپتا، ۱۳۸۱.
- قادری، محمد، بررسی تطبیقی راهبردهای توسعه ICT در نظامهای آموزشی کشورهای استرالیا، آمریکا و هند و مقایسه آن با ایران پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۸۵.
- مقصودی، مجتبی، (۱۳۸۲) بررسی تطبیقی نظام آموزش از راه دور متوسطه در کشورهای چین، هندوستان؛ ژاپن، کانادا و استرالیا به منظور ارائه الگوی طراحی نظام آموزش از راه دور تهران، وزارت آموزش و پرورش مدیریت طرح و توسعه فناوری IT.
- Alt Bach Philip G. The Dilemma of change In India higher Education Global Civilization and cultural Roots.In India (2005, P. 77 New Delhi).
- Bates, T(2009). Technology, open learning and distance Education London: Routledge.

Comprehensive study on current trends in Distance Education in Canada and India. Drmajulika, STRIDE, IGnOU, New Delhi. India. (2007)

Government of India (2007) INSAT. The India National system. INSAT coordination committee. New Delhi.

Greenberg, G. (2009). Distance education technologies: Best practices for K – 12 settings. IEEE Technology and society magazine, (winter) 36-40.

Hawkes, M. L. (2005). Evaluating school – based distance education programs: some thoughts about methods. NASSP Bulletin 80 (582), 26-33.

Holmberg, Borje (2009). Theory and practice of distance education. London: Antony Rowe Ltd.

Kilmartin: a strategy for Distance education RACGP Online. Available at: <http://www.Elearning-iust.ir/>: Accessed Jul 30, 2003.

Journal of comparative education, Vol. 16, 2; 115-137. Retrieved from the world wide web <http://www.ignou.ac.in>

Rumble, G: open and distance learning London Available at: <http://www.open.ac.uk/>: Accessed september 12, 2008.

Hawkes, M. L. (2009). Evaluating school – based distance education programs: some thoughts about methods. NASSP Bulletin 80 (582), 26-33.

information Brochure of consortium for Educational communications (2006) New Delhi.

Lal H. (2000) media support for curriculum Transition, journal of Indian Education. NCERT New Delhi.

Moore, M. G. & Kearsley, G. (2008). Distance education: A systems view, Belmont, CA: wadsworth publishing company.

Ng, K. (2000). Costs and effectiveness of online courses in distance education. Open learning, 15 (3) 301-308.

Rumble, G. (2006). The costs and economics of open and distance learning London: Kogan page.

Taylor, James (2006). Universities of The century: Fast, Flexible and Fluid. Presented at the Learning & Teaching for students of the 21 century conference, sunderland university, 1 July 2006

Taylor, James (2002). Fifth Generation Distance Education. Available at: <http://www.icde.Org>

UNESCO. (2000). Distance education for the information society: Policies, Pedagogy and professional development, UNESCO Institute for information technologies in education, Moscow: UNESCO.

Universities Hand Book 29th edition (2007) published by association of Indian universities.

Valentine, D (2002). Distance learning, promises, problems and possibilities. Journal of Distance learning Administration, 5(3).

فصلنامه علمی - پژوهشی

۱۰۴

دوره چهارم
شماره ۴
پاییز ۱۳۹۱

Yeung, D(2001). Auality assurance of web-based learning in distance education institution Journal of Distance learning Administration, 5(11).

Van Dudsen. G. (2007).The virtual campus.Thechnology and reform in higher education. In: Ashe-Eric Higher. Higher education report, 25(5).

Zanville, Holly & Morihara, Bonnie. (2001). Survey of the virtual and distance universities: Looking for Trends in online services for faculty.

Oregon University system. Availableat:

<http://oregonone.org/virtualusurvey.htm>

فصلنامه علمی - پژوهشی

۱۰۵

بررسی تطبیقی
ویژگی های برنامه...

